

Ulu öndər Heydər ƏLİYEV:

“Mən həmişə arzu etmişəm ki, insanlara xidmətlərinə görə qiymət verilsin!”

Tarixi yazmaq onu yaratmaq qədər çətin və şərəflidir, deyirlər. İster onu yaradarkən, istərsə də yazarkən zamana köklənməli nə tələsməli, nə də gecikməlisən. Ali dərəcəli kinorejissor-ssenarist, tədqiqatçı jurnalist, professor Musa Bağirov da bütün fəaliyyəti tarixi araşdırmaq, onun məqamlarını yazıya, lentə köçürmək, bir sözlə, tarix yazmaq kimi məsuliyyətli bir işə sərf edib. Uzun illər N.Nərimanov, M.Bağirov, Heydər Əliyev kimi dövlət xadimləri və Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Həzi Aslanovun həyat və fəaliyyəti ilə bağlı araşdırmalar aparan Musa müəllim tariximiz üçün maraqlı və dəyərli faktlar ortaya çıxara bilib. Ümummilli lider Heydər Əliyevlə bağlı araşdırmaları bu gün də davam edir. O, tez-tez redaksiyamızın qonağı olur. Onunla bu dəfəki söhbətimizin mövzusu da dəyişməzdir: xalqımızın, onun dövlətçiliyinin qorunması, əbədi və dönməzliyinin təmin olunmasında xidmətləri olan tarixi şəxsiyyətlər.... Beləliklə, həmsöhbətimiz Musa Bağirovdur:

—Musa müəllim, sizinlə hər dəfə görüşümüzdən sonra belə bir qənaətə gəlmək olur: illəri boşuna yaşamamısınız. Bu qədər məlumat, faktlar, tariximizin gizli məqamlarını əks etdirən sənədlər zəngin, dəyərli bir ömür yolundan xəbər verir... Bütün bunları necə əldə etmisiniz?

—Mən işimlə əlaqədar uzun müddət bir çox ölkə və şəhərlərin arxivində çalışmış, bir sıra partiya, dövlət, elm və mədəniyyət xadimləri, Sovet İttifaqı marşalları, görkəmli şəxslər və sadə əmək adamları ilə görüşlər keçirib, onlarla ünsiyyətdə olmuşam. Təbii ki, bu illərdə güclü təzyiqlərə tuş gəlmiş, maneçiliklər, çətinliklərə də rastlaşmışam. 1991-ci ildə Şahnazarov və Aqambekyan məni Moskvada həbs etdirdilər. Erməni diasporunun cəhdlərinə baxmayaraq, mən yenə də qalib gəldim. Bu, erməni və ermənipərəst qüvvələr üzərində adi bir konorejissorun, sadəcə qələm adamının qələbəsi idi. Lakin məni əqidəmdən heç nə döndərə bilməyib, məqsədimə doğru getmişəm: Azərbaycanla rəhbərlik etmiş dövlət xadimlərinin həyatı, taleyi məni həmişə maraqlandırıb. Odur ki, N.Nərimanov, M.Bağirov və Heydər Əliyev kimi şəxsiyyət

sələlərə toxunmuş, ermənilərə qarşı mübarizənizin insanlara fərah doğuran nəticələri barədə oxucularımıza qısa da olsa, məlumat vermişik, ancaq toxunulacaq çox mətləblər var. Bir vətəndaş kimi bir məsələ məni daim düşündürür: Bakıya niyə “Qəhrəman şəhər” adı verilmədi?

—Bu sual, həqiqətən, yerinə düşür: qarşıdan Hitler Almaniyası üzərində qələbənin ildönümü gəlir. Qeyd edim ki, hər il 9 May Günü ölkə başçısı cənab İlham Əliyev veteranlarla görüşür, onların problemləri ilə maraqlanır, diqqət və qayğı göstərir. Azərbaycanlılar həqiqətən Böyük Vətən Müharibəsində layəqətlə döyüşmüş, qəhrəmanlıqlar göstərmişlər. Bakı nefti olmasaydı, biz müharibəni uduzardıq. Bakıya “Qəhrəman şəhər” adının verilməməsi məsələsi məni də daim narahat etmişdir. Müharibədən sonra bir çox şəhərlərə bu ad verildi. Açıqı, əvvəllər mən bizim tarixçiləri, jurnalistləri, o dövrün dövlət rəhbərlərini qınayırdım. Marşal Jukovla görüşlərimizin birində mən də ona bu sualı vermişdim. O, dedi ki, bir dəfə I.Stalinin kabinetində idim. M.Bağirov da orada idi. Bakı haqqında söhbət gedirdi. M.Bağirov dedi: “Yoldaş Stalin, ha-

Ulu öndər Heydər Əliyevin İstiqlaliyyət günü münasibətilə təşkil olunmuş tədbirdə müharibə veteranları ilə görüşü.

şey Kremlə, özü də onların istədiyi kimi həll edilirdi.

—Siz Kremlə six əlaqəsi olan çox insanlarla görüşmüşünüz, istər Sovet dönməində istərsə də, müstəqillik illərində. SSRİ daxili işlər naziri işləmiş N.A.Şolokovla da isti münasibətləriniz olub. Bunun əsasında nə dayanırdı?

—Bəli, doğrudur. Bu görüşlərin, söhbətlərin bir məqsədi vardı, Azərbaycan, Heydər Əliyev haqqında daha çox məlumat toplamaq. SSRİ daxili işlər naziri N.A.Şolokov Heydər Əliyevə böyük hörmət bəsləyirdi. Bir dəfə Azərbaycan milisinin həyatından bəhs edən film çəkmək barədə tapşırıq aldım. Film hazır olanda Moskvaya apardım, Şolokov baxan kimi: “Bəs, burada Heydər Əliyevə yoxdur?” - deyə soruşdu. Mən: “Xeyir, yoxdur!” — dedim. O: “Onda zəhmət olmasa, filmi bir qədər də təkmilləşdirin, elə edin ki, Heydər Əliyevə hökmən orada olsun” - dedi. Mən Bakıya qayıdıb onun tövsiyəsi ilə Heydər Əliyevin çıxışını da filmə əlavə etdim. Filmin təqdimatı Bakıda oldu, Şolokov da gəlmişdi, filmə Heydər Əliyevlə birgə tamaşa etmişdilər, hər ikisinin xoşuna gəlmişdi. Ümumiyyətlə, mərkəzin tapşırığı ilə Azərbaycan milisinin həyatından bəhs edən iki tammetrajlı film çəkmişəm. Yaxşı işimə görə Şolokov öz kabinetində mənə 3 dəfə Fəxri fərman təqdim edib. Bu filmlər o zaman SSRİ-nin bir çox yerlərində, həmçinin mənim iştirakımla nümayiş etdirilmişdi. Ümumiyyətlə, Heydər Əliyev hələ Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrdə Moskvada onun haqqında müsəbbə rəy formalaşmışdı. Y.V.Andropov ona böyük rəğbət bəsləyirdi. O lap bir qədər əvvəl Kremlə vəzifəyə aparılmışdı idi, lakin müəyyən səbəblərdən bu məsələ gecikdirilmişdi. Bilirsiniz, söhbətimizin əvvəlində də deyiyim kimi, Heydər Əliyevin ictimai-siyasi fəaliyyətini bir qədər kənardan izləmək, xarici dövlətlərin dövlət rəhbərlərinin, siyasətçilərinin, mətbuat nümayəndələrinin yazılarına, fikirlərinə əsaslanmaq lazımdır.

Stalinin silahdaşı, onun vaxtında Siyasi Büronun üzvü olmuş L.M.Koqanoviç də Heydər Əliyevin fəaliyyətinə yüksək qiymət verirdi. Bir dəfə görüşlərimizin birində o demişdi: “Sizin respublikaya məhz bu cür cəsarətli, mübariz, böyük təşkilatçılıq qabiliyyətinə malik rəhbər işçi lazımdır”.

Moskvada növbəti görüşlərin birində SSRİ Nazirlər Sovetinin sədri mənim Heydər Əliyevin fəaliyyəti ilə bağlı material topladığımı bilib, mənə Amerika, Fransa və İsraillə işləniş Nyu-Yorkda çap edilmiş bir kitab bağışladı. Kitabda söhbət sovet dövlətinin yaranma tarixindən və onun rəhbərlərindən gedirdi. Çox fəxredici haldır ki, burada da Heydər Əliyevin fəaliyyətinə yüksək qiymət verilir.

“Heydər Əliyevdən Kremlə çox qorxurdular, buna görə də onu doğma respublikada saxlayırdılar, bax-

mayaraq ki, bura ona darlıq edirdi, çünki o, ümumittifaq məşşatlı bir siyasətçi idi”.

“Elə, ya belə, nəhayət ki, Andropovun dövründə Moskvaya vəzifəyə dəvət olunan Heydər Əliyev Kremlə çoxdan bəri görünməyən enerji ilə işə başladı. Əgər, həтта sovet mətbuatının məlumatlarına əsasən təhlil edilsə, görünək ki, Əliyevin məşğuliyyəti dairəsi qeyri-adi dərəcədə geniş idi: korrupsiyadan dəmir yolunda qayda-qanunun yaradılmasına, ümumtəhsil məktəblərinin islahatından - Latin Amerikası, Kubə, Nikaragua, Salvador və digər ölkələrlə əlaqələrin qurulmasına, və s. məsələlər məhz onun üzərinə düşürdü...”.

“SSRİ Nazirlər Sovetinin sədri Nikolay Tixonov səhhətilə əlaqədar böyük bir ölkənin problemləri ilə kifayət dərəcədə məşğul ola bilmirdi. O, fiziki cəhətdən zəif idi və bu səbəbdən də müxtəlif toplantılarda, yığıncaqlarda, həтта siyasi büronun iclaslarında da uzun müddət qala bilmirdi. Elə buna görə də birinci müavin Heydər Əliyev böyük bir hakimiyyəti əlində cəmləşdirə bilmişdi”.

“1985-ci ilin payızında Nazirlər Sovetinin sədri N.Tixonov getdikdən sonra onun yerini tutmaq üçün yeganə manevr Heydər Əliyevin Qafqaz əsilli müsəlman olması idi”.

“Kremlə M.Qorbaçovun sevmədiyi iki nəfər var idi: Q.Romanov və Heydər Əliyev. Siyasi büronun bu hər iki üzvü ondan qat-qat güclü idi. M.Qorbaçov onlardan yaxa qurtarmaq istəyirdi. Ona Romanovla üzülüşmək asan oldu. Belə ki, Kremlə ona əyyaş damğası vurulduqdan sonra Romanov MK-nın Siyasi Bürosundan qovuldu. Sonra onu psixiatriya xəstəxanasına yerləşdirdilər, ancaq Əliyevlə bir qədər çətin oldu. Heydər Əliyev mübariz adam, böyük partiya xadimi idi, ancaq Qorbaçov Əliyevin ətrafında erməni əlaltılarının köməyi ilə dözülməz bir atmosfer yarada bildi. Belə təmiz, son dərəcə qürrulu insan öz ərizəsi ilə Kremlədən getmək məcburiyyətində qaldı”.

“1941-ci ildə 18 yaşında ikən Sovet Ordusunun tərkibində siyasi işçi qismində İrana daxil olur və ölkənin mühüm tapşırıqlarını yerinə yetirir. Sonra elə müharibə dövründə Türkiyəyə və digər Şərq ölkələrinə də eyni missiya ilə ezam edilir. Beləliklə, Heydər Əliyev Əliyev, həqiqətən, 1941-1969-cu illərdə faktiki olaraq hərbiçisi idi və Əliyevi istəməyənlərin: “O, Böyük Vətən Müharibəsi illərində orduda xidmətdən yayınmışdır” fikri həqiqətə uyğun gəlir”.

Bütün bu söylənilənlər belli bir həqiqətdir, lakin məsələ burasındadır ki, o fikirləri dünya səviyyəsində tanıyan insanlar qələmə alıb dünya ictimaiyyətinə çatdırmağa müvəffəq olmuşdular.

—Müəlliflər haqlı paralellər apararaq Heydər Əliyevin böyüklüyü fonunda Qorbaçovun nə qədər cılız, məkrli, səviyyəsiz bir adam olduğunu açıb göstərməyə çalışıblar və düşüncəm ki, buna nail ola biləblər.

Təəccüblüdür ki, belə bir yaramaz ölkə rəhbərliyinə hansı yolla, necə gəlmişdir?

—Bu da maraqlı sualdır. Ümumiyyətlə, sovet dövləti rəhbərləri arasında iki nəfər dünyada məhz səviyyəsi ilə “məşhurlaşmışdı”: N.S.Xruşov və M.S.Qorbaçov. “Komsomolskaya pravda” qəzetinin 2016-cı il 31 mart tarixli nömrəsində yazıçı Gennadi Sokolovun SSRİ-nin ilk və son prezidenti M.Qorbaçovla bağlı məqaləsi dərc olunmuşdu. Müəllif yazır: 2013-cü ildə Mərkəzi Kəşfiyyat İdarəsi M.Qorbaçovun Böyük Britaniyanın rəhbərləri ilə əlaqələrini təsdiqləyən 400-dək məxfi sənədin arxivlərdən götürülüb açıqlanmasına icazə vermişdi. Həmin sənədlərdən birində yazılır ki, 1984-cü ilin payızında Britaniyanın yuxarı dairələrinin qarşısında belə bir tapşırıq dururdu: Sov. İKP MK-nın Siyasi Bürosunun üzvlərindən ən cavan və perspektivlinin seçilməsi, işgüzar əlaqələr qurmaq məqsədilə onun Londona dəvət edilməsi.

İlkin olaraq siyahıda iki nəfərin adı vardı: Heydər Əliyev və M.Qorbaçov. Londonda M.Qorbaçovun üzərinə dayanırlar və “dəmir ledi”, Böyük Britaniyanın baş naziri Marqaret Tetçer onunla görüşür.

Bəli, M.Qorbaçovun prezidentlik taleyi bu görüşdə həll olunur. Belə ki, Marqaret Tetçer Heydər Əliyevi çox gözəl tanıyırdı, ona böyük hörmət vardı. Onunla iki dəfə də görüşləri olmuşdu.

Heydər Əliyev siyasi savadı, intellektual səviyyəsi, yüksək mədəniyyəti ilə bu xanımın xoş təəssürat yaratmışdı. Böyük Britaniyaya isə belə bir namizəd sərf etmirdi. Bu səbəbdən də Qorbaçova “üstünlük” verilmişdi.

Amerika analitikləri SSRİ-nin ilk prezidentinin siyasətinin iflasa uğrayacağını elə ilk gündən söyləyirdilər. Təbii ki, bunu ondakı “keyfiyyətlər”ə

Andropov dünyasını dəyişmiş, Qorbaçov hakimiyyətə gəlmişdi. Səfərin vaxtı qabaqcadan müəyyənləşdirilsə də, gecikdirilmiş, çünki Qorbaçov Heydər Əliyevin gəlməsini istəməirdi. Nəhayət, müəyyən olunmuş vaxtdan bir ay sonra Heydər Əliyev Suriyaya gəlməli olur. Onun qarşılama Suriyada çox yüksək səviyyədə təşkil edilmişdi. Təsəvvür edin, onun keçdiyi yerlər xalılara, küçələr, evlərin balkonları gül-çiçəklə bəzədilmişdi. Bütün xalq küçədə idi. O kadrlar indilə də gözümün qabağındadır, mən həyatım boyu bu qədər coşqulu qarşılama görməmişdim. Orada maraqlı bir kadr vardı. Yol kənarına düzülməklər əllərində ölkə bayraqlarını yelləyir, öz dillərində “xoş gəldin!”, “xoş gəldin!” deyirdilər. Bir nəfər yelləməyə, görünür bir şey tapmamışdı, belindəki qırımtırıq rəngli qurşağını açıb yelləyirdi. Operator onu o qədər yaxından çəkmişdi ki... Suriyada nümayiş etdirilən kadrlarda həmin adamın sadəcə birisi, ayaqqabı ustası olduğu da qeyd olunurdu. Bir qədər sonra mən həmin kadrların üzünü köçürüb öz arxivimdə saxlamaq istəyilə əlaqədar təşkilatlara müraciət etdim. Moskvə kinostudiyasında dedilər ki, həmin kadrlar yoxdur, nəməlum şəraitdə yoxa çıxıb.

Məsələ isə belə olmuşdu. Heydər Əliyevin Suriya səfərindən olan görüntüləri Şahnazarov gətirib Qorbaçova göstərir və deyir: “Cənab prezident, görün onu necə qarşılayıblar, onun böyük gələcəyi var!” Bundan hiddətlənən Qorbaçov həmin kadrları məhv etmək barədə göstəriş verir.

—Tarixin hansı səhifəsini vərəqləyirsən, xalqımıza qarşı edilən xəyanətlərin əsas təşkilatçısı kimi erməniləri görürük. Heydər Əliyevin üzləşdiyi haqsızlıqların, əgər belə demək mümkündürsə, “ideya

Moskvada Musa Bağirovun “Generalın taleyi” kitabının təqdimatı.

əsasən deyirdilər. Məqsəd SSRİ-ni dağıtmaq idi və buna da M.Qorbaçov vasitəsilə nail oldular. Beləliklə, səviyyəsiizliyi onu hakimiyyətə gətirdi də, hakimiyyətdən götürdü də. Andropovun ölümündən sonra SSRİ-nin ziyalıların böyük bir qismi məhz Heydər Əliyevin prezidentliyə namizədliyini irəli sürürdü. Sadəcə xalqın böyük əksəriyyəti də bu təklifi dəstəkləyirdi. Bu, SSRİ-ni sevnələrin fikri idi və bilirdilər ki, bu imperiyanı qoruyub saxlasa, yalnız Heydər Əliyev saxlaya biləcəkdir. Məndə bütün bunları təsdiqləyən sənəd, sübut var.

—**Hakimiyyət, kürsü davasında çox vaxt belə olub, əgər yerini, mövqeyini möhkəmləndirmək istəyirsənsə, ilk növbədə ətrafını səndən güclü olanlardan təmizlə. Qorbaçov da bu yolla getdi. Heydər Əliyevi tanıdığı ilk gündən ondan ehtiyat edir, xoflanırdı, hakimiyyət başına gəldikdən sonra isə ona qarşı mübarizə apardı.**

—Bu da bir daha onun səviyyəsiizliyini göstərir. Heydər Əliyev kimi hərtərəfli hazırlıqlı, işi bilən bir kadr vəzifədə saxlamaq əvəzinə, görün nə etdi. Bir maraqlı fakt söyləyəcəm. 1983-cü ildə hələ Andropovun sağlığında Suriyaya sovet nümayəndəsinin rəsmi səfəri barədə qərar qəbul edilmişdi. Bu, Heydər Əliyev idi. Suriya tərəfi rəsmi qonağı şərfinə böyük hazırlıq görmüşdü. Qabaqcadan onun portreti müxtəlif yerlərdə asılmış, haqqında məlumatlar verilmişdi. Onu da dəyək ki, sovet nümayəndəsinin müsəlman olması faktı da burada müəyyən rol oynayırdı. Səfər 1984-cü ildə baş tutmalı idi, təəssüf ki, o vaxt artıq

müəllifləri” də ermənilər idi. Əslində, bütün bunlar Azərbaycanın süqutuna yönəlmişdi. Elə deyilmi?

—Tamamilə doğrudur. Son dövr tariximizdə Azərbaycanın süqutuna bir neçə dəfə cəhd edilib. Bunların hər biri ermənilərin fitvası və rusların dəstəyi ilə təşkil olunub.

Mən tam məsuliyyəti ilə deyirəm, mərkəzin sonuncu planının pozulması üçün ən mühüm addımı Heydər Əliyev atmışdı. O elə bir iş görmüşdü ki... Bunu təsdiqləyən tam məxfi sənədlər də var! Həmin sənədlər ulu öndər dünyasını dəyişəndən sonra üzə çıxmışdır.

Heydər Əliyevi sevnələr, ona hörmət bəsləyənlər də çox idi. Ən çox da sadəcə xalq öz gələcək taleyini ona etibar etmək istəyirdi. Kremlə oturanlar arasında ölkə rəhbərliyinə yeganə namizəd onu görürdü.

Ulu öndərimizin gözəl kəlamları vardı. Bir ifadəni isə tez-tez işlədərdi: “Mən həmişə arzu etmişəm ki, insanlara xidmətlərinə görə qiymət verilsin!” Onun özünün xidmətləri isə ölçüyə gəlməzdir...

—**Musa müəllim, müsahibəyə görə sağ olun, ancaq mənə də, elə oxucularımıza da maraqlıdır, indiyədək məxfi saxladığınız məqamlara nə vaxt açıqlama verəcəksiniz?**

—Hər şeyin öz zamanı var, qismət olsa, növbəti görüşlərimizin birində...

—**Növbəti görüşdə. Əminəm ki, dəyərli oxucularımız da bu görüşü səbirsizliklə gözləyəcəklər!**

Müsahibəni hazırladı: Zümrüd QURBANQIZI, “Respublika”.

SSRİ daxili işlər naziri N.A.Şolokov Musa Bağirovu 3-cü dəfə Fəxri fərmanla təltif edir.

lərin həyat və fəaliyyəti barədə uzun illər tədqiqatlar aparmış, son dərəcə məxfi sənədlər əldə edə bilmişəm.

Ulu öndər Heydər Əliyev haqqında çox yazılıb, çox deyilib, lakin bunların heç birində əsl Heydər Əliyevi görə bilmirik. Zirvəsi göylərə ucalan aysberq bütün əzəməti ilə görünmədiyi kimi, böyük dahi şəxsiyyətlərin fəaliyyətlərinin kordinatlarını da tam görmək qeyri-mümkündür. Mən Amerikada, Fransada, İsraillə və Rusiyada aparılan araşdırmalar zamanı əldə edilən faktlara, sənədlərə əsasən belə deyirəm. Əgər bu böyük sərkərdənin xidmətləri düzgün təhlil edilərsə, onda görünək ki, o, doğrudan da dediyi kimi öz həyatını — əməli fəaliyyətini Azərbaycan xalqına qurban verib. Bu, danılmaz fakt, həqiqətdir. Bütün bunlar, — “görünməyən fəaliyyəti” açıqlanib xalqa çatdırılsa, o zaman Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının qəlbində və tarixində daha da müqəddəsleşər, əbədiyaşar insan kimi nəsildən-nəsilə daim ürkələrdə yaşayacaqdır. O, buna layiqdir. Müqəddəs ona görə deyirəm ki, hələ Moskvada işdən çıxarılbı tənha, köməksiz, xəstə, məhkəmə nəzarət altında olduğu zaman vaxtilə Musa peyğəmbərin öz millətinə göstərdiyi əvəzsiz xidməti təkrar edib. Mən, sadəcə, məqam gözəliyəm, bu işlər üçün zamanın diktəsi lazımdır...

—**Musa müəllim, biz sizinlə əvvəlki yazılarımızda bir çox mə-**

miya məlumdur ki, Bakının müharibədə xidmətləri böyükdür, qələbədə Bakı nefti tarixi rol oynayıb. Düşünürəm, ona “Qəhrəman şəhər” adı verilməsinin vaxtıdır”. Stalin əlini stola vurub qalxdı və əsəbi halda “Mircefer, sən öz işinlə məşğul ol, belə şeylərə qarışma” — dedi.

1946-ci ildən etibarən Qərbi Azərbaycanı Azərbaycanlılar “kənüllü deportasiya” edilir, o zaman Beyrutdan, Suriyadan gələn ermənilər azərbaycanlıların doğma yurdlarına da yerləşdirilirdilər. Mikoyanın əli ilə əgər 5 erməni ailəsi gəlirdisə, deyirdilər ki, 30 ailə gəlib. Bununla da sürgün edilən azərbaycanlıların sayı artırdı. Məsələ ilə bağlı M.Bağirov Stalinlə görüşür: “O torpaqlar azərbaycanlıların əzəli torpaqlarıdır, onları yurd-yuralarından qovmaq, sadəcə, ədalətsizlikdir” - deyir. Stalin isə: “Bəs, erməniləri harada yerləşdirək? - deyib söhbəti bitirmək istəyir, lakin M.Bağirov: “Bəs, onda İrandan köçən azərbaycanlıları biz harada yerləşdirək” - deyib suala-sualla cavab verir. (Qeyd edək ki, 1946-cı ildə sovet ordusu İrandan çıxanda orada təqib olunan demokrat azərbaycanlıları Arazi keçib Bakıya axın-axın köçürdü). Stalin onda da M.Bağirova çox sərt cavab verir: “o, bizim işimizdir...” — deyir.

Bu, özünü həmişə bəkalı hesab edən Stalinin Azərbaycana qarşı ədalətsizliyi idi.

Bax beləcə, göründüyü kimi, hər